

HISTOLOJIDE BOYAMA YÖNTEMLERİ

Dr . Yasemin Sezgin

yasemin sezgin

HÜRESEL BOYAMANIN TEMEL PRENSİPLERİ

Hem fiziksel hem kimyasal
faktörler hücresele
boyamayı etkilemektedir

BOYAMA MEKANİZMASI

- Temelde boyanın hücreSEL komponentlere tutunması ile gerçekleşmektedir.
- Boya dokuya iyonik, hidrojen veya kovalent bağlar ile bağlanabilir.

İYONİK BAĞLAR

- İyonik veya elektrostatik bağlanma boya ve boyanacak materyal farklı elektriksel yüke sahip olduğu zaman gerçekleşir.
- Farklı elektriksel yük nedeni ile aralarında bir çekim oluşur. Örneğin stoplazmik proteinler pozitif yüklü ise negatif yüklü bir boya kullanarak boyama yapmak mümkün olur.

HİDROJEN BAĞLARI

- Hidrojen bağları ise kovalent bağlı hidrojenin elektronegatif yüklü atomlar tarafından çekilmesi ile olur.
- Bu bağlar genellikle hidrojen ile oksijen ve hidrojen ile nitrojen arasında gerçekleşir.
- Hidrojen bağları zayıftır ve boya ile boyanın çözündüğü su arasında bu bağlar doğal olarak oluşabilir. Sıvı bazlı boyama reaksiyonlarının çoğunda görülen bu bağlar önemsizdir.

KOVALENT BAĞLAR

- Bu tip bağlanmada atomlar elektron paylaşmaktadır.
- Bu tip bağ genellikle organik kimyasallarda görülür çünkü karbon, hidrojen ve oksijen genellikle kovalent bağlar oluşturur

NÜKLEER BOYANMA

- Mekanizması henüz tam olarak anlaşılammamakla birlikte iki değişik mekanizma ile çalıştığı düşünölmektedir
- Boyama bazik (katyonik veya pozitif yüklü) boyalar ile gerçekleşir.
- Metal mordant ile birlikte kullanılan veya takiben metal mordant kullanılan boyalar ile gerçekleşir

SİTOPLAZMIK BOYANMA

- Mekanizması daha iyi anlaşılmıştır.
- Non-nükleer boyanma proteinler veya proteinleri oluşturan amino asit zincirlerinde bulunan yüklü gruplar ile gerçekleşir.

SİTOPLAZMIK BOYANMA

- Proteinler veya polimer amino asit zincirleri bir ucunda terminal amino(NH_2) grubu diğer ucunda terminal karboksil grubu (COOH) taşırlar.
- Buna ek olarak amino asitler yan zincirlerinde $-\text{NH}_2$ ve $-\text{COOH}$ grubu taşıyabilirler.
- Bu iki grup nedeniyle proteinler pozitif veya negatif yüklü olarak bulunabilir.

Proteinler pH bağımlı olarak pozitif(+) veya negatif(-) yüklenebilir. Bu özellikteki proteinlere “**amphoteric**” proteinler denir.

Net yüküne göre madde elektriksel alan içinde hareket eder.

Pozitif yüklü proteinler (-) e doğru hareket eder,

Negatif yüklü proteinler (+) e doğru hareket eder.

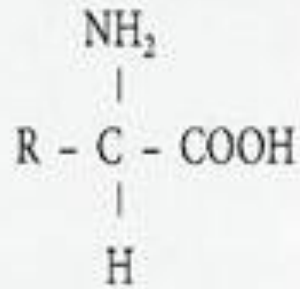

Pozitif ve negatif yükler eşit olduğunda hareket olmaz bu noktaya “**izoelektrik nokta**” adı verilir.

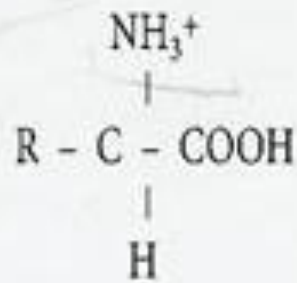

Nükleus dışındaki
elementlerin boyanmasında
pH'nın protein
iyonizasyonunu ve izoelektrik
noktayı nasıl etkilediğini
bilmemiz gerekir.

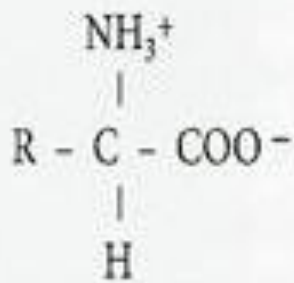

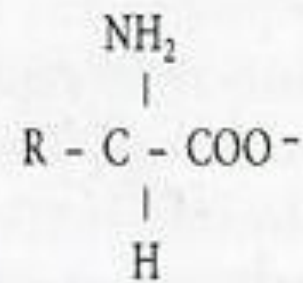
undissociated amino acid

basic (+)

zwitterion

acidic (-)

(electrically neutral)

pH 1.0 ←————— pH 6.0 —————→ pH 14.0

IEP

[f6.1] The effect of pH on the amino acids of proteins.

- Proteinler için izoelektrik nokta yaklaşık pH 6 da olmaktadır.
- Ph 6 nın altında ise non-nükleer proteinlerin yükü (+) olur ve (-) yüklü boyalar ile boyanır .
- Bunlar asitik boyalardır ve asidofilik boyanma görülür.
- İzoelektrik noktanın üzerinde ise net yük (-) olur ve (+) yüklü boyalar ile boyanır.
- Bunlar bazik boyalardır ve bazofilik boyanma görülür.

BOYALAR

Boyalardan bahsederken iki soruyu cevaplamak gerekir

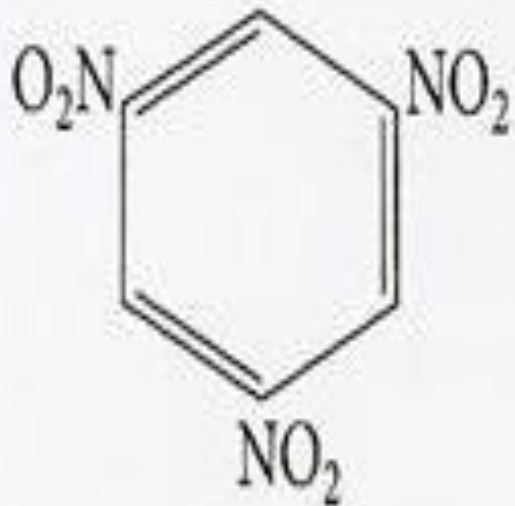
- Materyali boya yada renkli yapan nedir?
- Boya ve boyanan kısım arasında nasıl bir ilişki vardır?

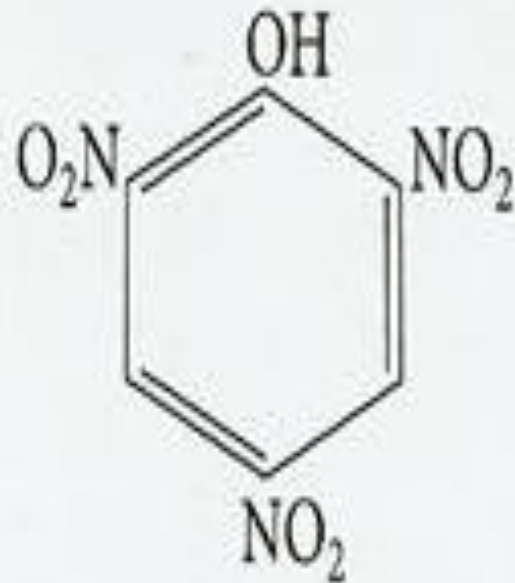
BOYALAR

- Bütün boyalar organik bileşiklerdir
- Çoğu kömür veya benzen bileşikleridir.
- Bu bileşiklerde moleküldeki çift bağın yeniden düzenlenmesi ile renkli bir bileşik oluşur.
- Benzen halkasındaki iki hidrojen (H) atomu, oksijen veya iki değerlikli başka bir atomla yer değiştirebilir.

Trinitrobenzene
(a chromogen)

Picric acid
(a dye)

Renk oluřturma özelliđi
olan gruplara” **kromofor**”
adı verilir.

- Kromoforlarda bulunan temel gruplar
- $C=C$, $C=O$, $C=S$, $C=N$, $N=N$, $N=O$ ve NO_2 dir.
- Bu gruplardan birkaçı aynı bileşik içinde yer alabilir bu durumda renk daha şiddetli olur.

- Kromoforik grup ihtiva eden benzen kaynaklı bileşiklere “**kromojen**” adı verilir.

Kromofor veya kromojen ihtiva eden bileşikler renkli olsa da boya gibi davranabilir yada davranmayabilirler yada boyanacak madde ile bağ kurabilir veya kurmayabilirler.

Boyanın hücreye sıkıca
bağlanması için
“auksokrom” denilen
iyonik grup gereklidir

- En temel aoksokrom amino (NH_2) grubudur.
- Anilin boyaları bu grubu içerir ve pek çok boya anilin türevidir.
- Sulfonik asit (SO_3H), karboksil (COOH), hidroksil grupları ise asidik aoksokromlardır.

BOYA BAĞLANMASINI ETKILEYEN FAKTÖRLER

- 1. Solusyonun pH'sı** boyanın belli hücre elementlerine bağlanmasını etkiler. Bu etki hücre komponenti ve boya molekülü üzerindeki elektriksel yüklerle ilişkilidir.
- 2. Isı artışı** boyanma miktarını artırır. Bu etki boya moleküllerinin difüzyonunun artışı ile olmaktadır. Boyanın daha fazla tutunmasında hücre komponentlerinin artan ısıdan dolayı şişmesi de etkili olmaktadır.

BOYA BAĞLANMASINI ETKILEYEN FAKTÖRLER

- 3. Boya moleküllerinin konsantrasyonunun artması boyanın bağlanmasını artıran diğer bir faktördür.**
- 4. Boya haricinde boyanın içinde çözünmüş bulunan tuzlar bazı hücrelerin boyanma yoğunluğunu artırıp eksiltebilir. Muhtemelen tuz iyonları ile boya iyonları aynı bağlar için rekabet eder.**

BOYA BAĞLANMASINI ETKILEYEN FAKTÖRLER

5-Fiksatifler hücrenin boyanma karakterini hücrede belli kimyasal gruplar ile tepkimeye girerek değiştirebilir.

Örneğin formaldehit amino grupları ile tepkimeye girer.

- Eozini bağlamak için ana grup olan amino grubu ile tepkimeye girdiği için formalinle fikse hücreye daha az eozin bağlanacaktır.
- Potasyum dikromat içeren solusyonlarla fikse edilmiş hücreler daha az hematoksilen daha fazla eozin almaya eğilimlidir.
- Potasyum dikromat karboksil ve hidroksil grupları ile reaksiyona girer

DIFFERANSIASYON

Sık duyacağımız kavramlar

- Progresif ve regresif boyama kavramlarıdır.
- Boyanın tam istenen düzeyde olması, maturasyonu ,(differansiasyonu) için kullanılır

PROGRESIF BOYAMA

- Progressif boyama; birçok zıt boyama ve sitoplazmik boyamada kullanılır.
- Bu tür boyamada istenilen renk yoğunluğuna ulaşana kadar boyama devam eder, istenen yoğunluğa ulaşınca boyama durdurulur.

REGRESIF BOYAMA

- Daha çok regressif boyama tercih edilir.
- Regressif boyamada hücre fazladan boyanır daha sonra differansiasyona uğratılarak de-colorize edilir.
- İstenen element boyalı kalana kadar boya ayrıştırılır ve decolorize edilir.

MORDANTLAR

Mordantlar hücre ile boya arasında bir bağ gibi hareket eden maddeler veya metallerdir.

Boya rengini sabitlemek için kullanılır

MORDANTLAR

- Mordantlar boyaların çoğunda istenilen yapının diferansiyel boyanması için kullanılır.
- Ayrıca mordantlar rutin nükleer boyamada da kullanılır.

